

Ўзбекистон

ЎЗБЕКISTON ADABIYOTI VA SANATI

2000 йил

АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

1956 йил 4 январдан нашр этила бошлаган

7 июл, №28 (3566)

МАҚСАДЛАР МУШТАРАКЛИГИ

Инсоният XXI аср бўсақасида турибди. Утган асрларга, мамлакатлар ва халқларнинг босиб ўтган узундан-узқ йўлларига назар ташлаганда тарихнинг ажойиб самаралари билан бирга, кўплаб ўзаро низолар, урушлар ва қелишмовчиликлар ҳам юз берганию, бу ноҳус ҳодисалар ўзаро ҳамкорлик, яқин қўшничилик, тинчлик-товуликка раҳна солиб келганига гувоҳ бўламиз. Шу боис тинчлик сўзи XX аср одамлари учун энг азис ва тансиқ қаломки, уни авайлаш, эъозлаш эндиликда инсониятнинг бурчи, мавжудлигининг гаровига айланган.

Маълумки, «Шанхай бешлиги»га 1996 йили асос солинган. Кейинги йилларда унинг фаолият қўлами кенгайиб бормоқда. Москвада, Олмаотада, Бишкекда бўлиб ўтган олий даражадаги унрашувлар наркотик моддалар

даги муаммоларни Ўзбекистоннинг иштирокисиз ечиб бўлмайдиганлиги, Музокаралар якунида Душанбе декларацияси қабул қилинди. Саммит қарорига кўра, энди мазкур тузилма «Шанхай форуми» деб аталди.

Бизнинг шарҳ

контрабандаси ва уюшган жиноятчиликка қарши кураш, иқтисодий соҳада стратегик ҳамкорликни йўлга қўйиш, жумладан, Буюк Ипак йўлини тиклаш тўғрисидаги ҳужжатлар қабул қилиниши билан яқунланган бўлса, Душанбе учрашувида Хитой, Қозғоғистон, Қирғизистон, Тожикистон ва Ўзбекистон Президентлари асосий эътиборни минтақавий хавфсизликка жумладан, халқаро террорчилик, диний ва сиёсий экстремизм, айирмачилик, шунингдек, наркотик моддалар ва қурол-яроғ контрабандасига қарши ҳамкорликда курашиш билан боғлиқ масалаларга қаратишди.

Саммит иштирокчиларининг оммавий ахборот воситалари вакиллари учун ўтказган анжуманида мамлакатимиз Президентини Ислам Каримов хавфсизликка нисбатан асосий таҳдид Афғонистондан келаяётганини қайд этар экан, Ўзбекистон раҳбарияти бу мамлакатда тинчлик ўрнатишга қаратилган ҳар қандай ташаббусни қўллаб-қувватлашни айтиди.

«Шанхай бешлиги»га Ўзбекистоннинг қўшилиши муҳим воқеа эканини Россия Президентини Владимир Путин ҳам алоҳида таъкидлаб, минтақа-

АЗАЛИЙ ВА АБАДИЙ

Марказий Осиё халқлари маданияти ассамблеяси тузилганидан кўнрада таниқли адиб Зайниддин Дўстматов билан Душанбе сафарига бўлган эдик. Тожикистон Езувчилар, Бастакорлар уюшмалари ҳамда «Дўстлик» жамиятларида бизни илқ кутиб олдилар; бир гуруҳ ижодкор арбоблар Ўзбекистон раҳбарининг янги ташаббусини қўллаб-қувватлаб Президентимиз номига шояшлич телеграмма йўллашди.

Халқимизда бир йигит қирқ йилда воёга етади, деган ҳикмат бор. Фарзанд қамолини қуриш эса биз учун ҳар доим энг улғур ора бўлиб келган.

Давлатимиз раҳбарининг Тожикистон зиёлилари ва жоматчилик вакиллари билан учрашувда сўзлаган нутқини эътибор билан эшитдик. Унинг сўзларида аввало «Дўстлик» жамиятларида бизни илқ кутиб олдилар; бир гуруҳ ижодкор арбоблар Ўзбекистон раҳбарининг янги ташаббусини қўллаб-қувватлаб Президентимиз номига шояшлич телеграмма йўллашди.

Муросабат

даим кейин баркамол авлод ораси — жамиятимиз маънавий юксалишининг етакчи таъмоилига айланади. Бу энди куруқ ора-умид эмас, аниқ дастурларга, режа ва ҳисоб-китобларга асосланган давлат сиёсати даражасидаги энг муҳим масалалардир. «Таъ-

Давлатимиз раҳбарининг Тожикистон зиёлилари ва жоматчилик вакиллари билан учрашувда сўзлаган нутқини эътибор билан эшитдик. Унинг сўзларида аввало «Дўстлик» жамиятларида бизни илқ кутиб олдилар; бир гуруҳ ижодкор арбоблар Ўзбекистон раҳбарининг янги ташаббусини қўллаб-қувватлаб Президентимиз номига шояшлич телеграмма йўллашди.

Мамлакатимизда галла ўрми аажаб паллага кирди. Ҳўжалик ва туманлардан сўнг вилоятлар ҳам давлатга дон сотиш режаларини бажара бошладилар.

Президентимиз ўз нутқларида ушбу кўпасрлик буюк маънавий меросни янада бойитган ҳолда кейинги авлодларга етказиш лозимлиги ҳусусида қуноиб гапирар эканлар: «Айнан ана шу боқолонларимизнинг ўлмас даҳоси, бизга қолдирган, фахру гуруримиз бўлган буюк маданий ва фалсафий мероси бугунги авлодларни ҳамкор ва ҳамжиҳат бўлиб яшашга, ҳаётимизни гоятда теран маъно-мазмун билан тўлдиршига, керак бўлса, бойитишга даъват этмоқда», деб алоҳида таъкидлашди.

Сайхунобод тумани галлакорларни икки йилдан буён давлатга дон топириш шартнома режаларини Сирдарё вилоятида биринчилардан қўлиб удралаб келмоқда. Бунда, албатта, экиш, ишлов бериш, озиклантириш ишларини асосий омил бўлмоқда. Шунингдек, сара уруғ танлай билиш ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Яқинда бир тасодиф тубайли мен атоқли тожик ёзувчиси Фотиҳ Ниёзийнинг Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтининг тарих факультетини тугатиб, давлат Ўзбек тилида шеърлар, дoston ёзганини билиб олдим. Бугина эмас, Жалол Иқромий, Сотим Улуғзода, Ҳасан Ирфон, Ҳабибулло Назаров, Фазлиддин Мухаммадиев, Теша Ражаб асарларида ўзбек халқи фарзандларининг ёрқин образи яратилган. Зафархон Жавҳарий Амир Умархон канизаги — фожали тақдир соҳибаси ҳақида дoston яратган, шoir Мўминий ҳусусида манзума ёзган.

1918 йилнинг 8 ойлари. Икки киши Тошкентнинг Девонбег маҳалласи томон йўл олади. Уларнинг бири Рустамбек Ниёзбеков, иккинчиси — Обид Саидов. Обидхўжа фаранд нима мақсадда йўлга чиққанини билмас-да, аммо қаерга бориши-ю қимилар билан учрашишини ва бу учрашувнинг тақдирини қандай ис қолдиришини мулақо билмас, шу сабабли ҳам ташвиш, ҳам ҳаяжон гирдобда эди.

Хуллас, биз зиёлилар Президентимиз нутқларида таъкидланган кўп масалаларни теранроқ идрок этиб, келажак авлод олдидида бурчимизни ҳис қилиб, халқларимиз дўстлигига биродарлигини тагин ҳам мустаҳкамлаш, боқолонларимиз бу жабҳада қолдирган қўлғур меросни авайлаб асрашимиз, уни ёшлар руҳиятига миллий гуруримизнинг тарихий қисми сифатида сингдириб бормоғимиз лозим. Бу борда маданият, санъат ва бадий ижод катта имкониятларга эга. Президентимиз нутқидан келиб чиқадиган ҳулосалар бизнинг зиммамизга ана шундай вазифани қўймоқда.

Ҳамиджон ҲОМИДОВ

КЕНЖА БОТИРЛАРГА ТУҲФА

Китобини қўриб беҳад хурсанд бўлидим. Ўзбек халқ эртаклари ҳазинасидан жамланган ушбу китоб лотин алифбосида нашр этилган. Олий навли қўғоғда босилган мазкур эртаклар тўплами болажонларимизга «Соғлом авлод йили»да ажойиб совға бўлди.

Китобнинг «Кенжа ботир» деб номланганида ҳам рамзий маъно бор. «Кенжа ботир» эртаклари орқали болаларимиз — кенжа ботирларимиз ҳам жисмоний, ҳам маънавий жиҳатдан қомил инсон бўлишга даъват этилган. Зотан, эртаклар ҳаммаша яхшиликка етаклар... Муқованинг ичу ташида, саҳифалар ораларида эртакларга ишланган рангли расмлар китобнинг бадий сифатини янада оширган. Ҳар бири ўзига хос янги услубда ишланган ушбу расмлар муаллифи — Абдулбоки ҳожи Имомхон ўғли. Тўловчи Комил Имомов. Муҳаррирлар Т. Алимов, Ш. Соатов. Китоб 10 минг нусхада чоп этилган.

Ақмак НАЗАРОВ

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасида чоп этилган китоб ва мурола мавзусидаги мақолалар кўпчилигини диққат-эътиборини жалб этди. Қуноқча газетонларнинг баҳс-мунозараларига сабаб бўлди. Ана шу мақолаларда кўтарилган муаммолардан бири — оғзаки ва ёзма адабиётимизнинг лотин алифбосида чоп этилаётгани, лотин алифбосида таълим олаётган ўқувчиларнинг бой ва ранг-баранг адабий меросимиздан бебахра қолаётгани эди. Яқинда «Чўпон» нашриётида чоп этилган «Кенжа ботир»

САЪДУЛЛА ҲАКИМ САРАЯТОН

Тирноқдай ғубор йўқ, Осмон бир ёруғ, Кўк гумбази гўё улкан сарик том, Ловуллайдй фалак тоқида гулкан. Тоблар, эритар қўёшни ёмби олтиндай. Оламга ўт қўяр Саратон.

Тошлар чатнар... Тошлар сув остиди балиқдай сузар. Тап-тақир қолдириб бўз далаларини Сув бўйига кўчар яшил майсалар. Тераклар елпинар оёқда туриб.

Саратон пиширар умидларини, Фикрида нур чакрар. Ниҳоят қип-қизил тилло ёмбини Уфққа ботирар фалак гўлаҳи, Борлиқ чуйқаб кетар... Сачрайди фалакка эриган қўёш, Балдоқдай товланар ярим бўлаги. Урик шохларига томар, Нафис ётоқларга тўқилар Қаҳрабо қўёш томчилари.

...Ер қизи таратиб мушқу анбарлар, Эриниб уйғонар. Милоҳат билан Кўш ёмбига ёпар ипак сийнабанд Ва бир жуфт зарғалдоқ қўёш томчисин Аста тақиб қўяр қулоқларига...

шакллантиришга қаратилгани Ўзбекистонда ҳозирги замон таълимнинг энг илғор жиҳатлари қамраб олинганидан далолат беради. Австралида бўлиб ўтган келгуси аср таълими — истиқболларига баъишланган «Осиё-Тинч океани минтақасида XXI асрда таълим муаммолари» деб номланган халқаро анжуманида таълимни ривожлантиришга қаратилган мақсуд давлат дастури фақат икки мамлакат — АҚШ ва Ўзбекистондагина мавжудлиги алоҳида таъкидлангани фикримизнинг далилидир.

Тонглар жозибаси 2-бет

ЎЛМАС ЭЪТИҚОД

лим тўғрисидаги Конун ва «Қадрлар тайёрлаш. Миллий дастури» — халқимиз узқ асрлар орау қилган баркамол авлодини воёга етказишнинг қуноқ орқали ҳимояланган ҳўжжати бўлди. Таълим тизимини ўтказиладиган туб ислохларнинг пировад натижаси эркин ва баробариятга эриш-

дентимизнинг «Фарзандларимиз биздан кўра кучли, доно, билимли ва, албатта, бахтли бўлиши шарт» деган давлатлари жамиятимизнинг энг муҳим вазифаси бўлди. Таълим тизимини ўтказиладиган туб ислохларнинг пировад натижаси эркин ва баробариятга эриш-

БАЙРАМ ТАРАДДУДИ

Маданият ишлари вазирлиги ҳайъатининг навбатдаги йиғилиши вазирлик тизимларидаги муассасаларнинг шу йилги олти ойлик иш якунлари ҳамда Мустақилликнинг тўққиз йиллиги байрамга тайёргарлик масалаларига баъишланди. Маданият ишлари вазирлиги Хайрулла ЖУРАЕВ ҳайъат йиғилишини очиб, маънавий-маданий жабҳада амалга ошириладиган ишлар қўламини, миллий гоё ва мустақиллик мафқурасини яратиш жараёнида маданият ходимлари олдида турган долзарб вазифалар ҳақида сўзлади. Таниқли санъаткорларимиз, истеъдодли ёшларимиз халқимизнинг миллий маданияти, ўзига хос бетақор санъатини фақат Ўзбекистонда эмас, жаҳон кўламида ҳам юксак савияда тарғиб этишганилиги, жаҳонда ўзбек маданиятига қизибтиш ортиб бораётганлиги биз учун қувончлидир. Айни пайтда, бу ютуқлар ўзиникини, улар билан кифоялиноб қолмасдан, соҳани янада раванк топтириш, барзида кўнглимиз тўлмаётган, бизни зарур даражада қаноатлантирмаётган ишларга ҳам эътибор қаратишимиз, айрим соҳалардаги муайян камчиликлар моҳиятини

таҳлил этишга кўпроқ аҳамият беришимиз зарур, деди вазир. Шу маънода гоёт сертариоқ ва айни пайтда ҳаётнинг турли қатламларига кириб борган маданият жабҳасидаги янгиликлар жараёни бутун халқимизнинг қўз ўнгида рўй бермоқда. Театрлар ва концерт жамоаларини замонавий техника воситалари билан қуроллантириш, санъат муассасаларини таъмирлаш ишларида олға силжишлар мавжуд. Айни пайтда, ажратилган маблағлардан самарали фойдаланиш билан бирга, бозор муносабатлари шарт-шароитларидан келиб чиққан ҳолда ўз-ўзини моддий жиҳатдан таъминлаш йўналишида ҳам муайян ишлар қувватланоқда. Маданият ишлари вазирининг биринчи ўринбосари Отаназар Матқубов соҳа тараққитининг моддий ва мафқуравий жиҳатлари ҳақида фикр юритиб, излашни ва ташаббускорлик билан иш олиб бораётган жамоалар зарур маблағларни топишда дуруст натижаларга эришаётган бўлса-да, айрим ўрта бўғин раҳбарлари маданий жабҳада бошланиб кетган янги жараёнинг моҳиятини етарли даражада илғаб олаётганини учун ҳам

ҲАЛОЛЛИКДА ГАП КЎП

Н.Мухаммаджонов суратга олган

УСМОНБЕКНИНГ ОТАСИ

Қасамёғда кўра, «Иттиҳоди тараққий» ташкилотига аъзо бўлиб кирган, аммо сафдошларини ПТУга сотган ҳар бир киши ўлим жазосига муҳаққик эди. Обидхўжа қосимовчилар устидан бўлиб ўтган судда ўзи аъзоси бўлган ташкилотни фош этгани учун 1930 йили ўлдирилди. Худди шу йили аксилдиқилибый яширин ташкилотнинг фаол аъзоларидан бири Рустамбек Ниёзбеков ҳам қамоққа олинди.

Ҳўш, Рустамбек Ниёзбековнинг ўзи ким ва нега биз ушбу мақолани «Усмонбекнинг отаси» деб атадик? Едингизда бўлса, газетанинг олдинги сонларидан бирида «Усмонбекни билган борми?» деган сўраларни эълон қилган ва унда ҳозирги Ҳамза номидаги театрнинг навқирон артисти Усмонбек Ниёзбеков ҳақида маълумот берган эдик. Бугунги хикоятимиз қаҳрамони ана шу ақрабоий йигитнинг отасидир.

«ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ»

Яна бир гап. Ҳеч қачон деҳқонни алдамаслик керак. Бир ҳўжалик, уошма ёки фермер давлатга дон топириш йиллик шартнома режасини бажардим, уни тинч қўйилди. Қолган галласини кимга сотишни ўзи халқ этсин. Туман ёки чикди деб баҳона қилишади. Улар ўша галла кузда йиғирма-ўттиз баравар кўп бўлиб қайтиб келишини ўйлашмайди. Бундай деҳқоннинг ҳеч қачон қосаси оқармайди. Биз туманимизда экиш пайтида бу масалага катта эътибор берамиз. Зарур бўлса қатъий назорат ҳам қиламиз. Чунки эллик кило галла кам экан, билиноб қолармиди, деб бир қоп донни уйига кўтариб кетадиган тракторчи ёки бригадир топилиши мумкин.

Рустамбек Ниёзбеков Садриддиннинг тақлиди билан у мударрислик қилган мадрасада хизмат қилар экан, секин-аста теварак-атрофда рўй бераётган воқеаларга ҳўшёр кўз билан қарай бошлади. Қулларнинг бирида Садриддиннинг ёш мавваллини ҳўзурига чакриб, «Қурьон»га бўлган ишончм қундан-қунга сўниб бормоқда», деди. Устозининг бу сўзларидан даҳшатда тўшган шoirид гап мустақиллик учун кураш ҳақида кетаётгани, бу кураш жиддий, режали иш ва харакатни тақозо этаётганини тўшунади. У устозининг маслаҳати билан ёшларни ўз таъсир доирасига тортиб, «Иттиҳоди тараққий» ташкилотига аъзо бўлиб кирди. Садриддиннинг билан аксилдиқилибый ташкилот ишида қатнашгани учун 1921 йили қамоққа олинди. Рустамбек Ниёзбеков икки йиллик шартли жазо муддатини ўтаганидан кейин ҳам мустақиллик учун кураш гоёсига содиқ қолади ва 1930 йил 1 октябр кун иккинчи мартаба қамалганига қадар, вазиятга қараб, яширин фаолият билан шўғулланишда давом этади. У ҳаётининг сўнгги йилларида совет идораларидаги турли муваққат ишларда хизмат қилиб, меҳнат бўлими(биржаси)нинг ҳисобида туради.

Терговчилар қанчалик қийнамасинлар, махбус яширин ташкилотнинг аъзоси эканини асло бўйинга олмади. У ана шу кезларда соғлиғидан ажралиб, 1932 йил 14 апрелда Новосибирскдаги лагерларнинг бирида оламдан ўтди.

20-йилларда олиб борилган миллий-озодлик харакатининг қатнашчиларидан бири Рустамбек Ниёзбековнинг қамоққа олиниши билан унинг фаранди Усмонбек ҳам театрдан бадарга этилади.

СУРАТДА: Рустамбек Ниёзбеков хотини Ойшахон, риддинхон катта фарзандлари Усмонбек ва Умарбек билан.

Нани КАРИМОВ Ҳилола БОЛТАБОВА

ХАЁЛИ МАЗМУНИ

Тинч кўй хаёли ҳам, ётма тўзғитиб, Тақдир пешонанга битиб кетажак!

САВОБНИНГ УМРИ

Ҳеч ким бўла олмас оламга устун, Умр иморати бир кун қулайди. Кимники иймони бўлса бутун, Охир-оқибатда иймон суяйди.

Пойингизга сочайинму юлдузларни, Қулиб имлар кўкда хулқар, куттирдингиз.

Севги билан мунаввардир, бахтли ҳаёт, Мухаббатим кўзда гавҳар, куттирдингиз.

Канотиға хатлар битиб жўнатайму, Тондан учар оппоқ каптар, куттирдингиз.

Ишқингизни ошқор айлаб олам аро, Нарзий кўнгли очик дафтар, куттирдингиз.

ҚУНГУЛ НАВОСИ

Богда булбул навоси Оппоқ тонгинг уйғотар. Тиниқ тонгинг ҳавоси Хисларимни кўзғатар.

Нормурод НАРЗУЛЛАЕВ

ЎЗИДАН ЯХШИ НОМ ҚОЛДИРАР ОДАМ

Фалакка аёл етмас, заминдир қаттиқ, Осмонга аёндыр кучи чақининг. Йўл очганга дунё дилдан кўл очар, Ортида қолдирар беун армонни.

Қўлидамас, тилида, Етиб борсам, бол тутар. Қанот боғлаб қуш каби Усчам дейман ёнига.

ҚУНГУЛ НАВОСИ

Согинаман сизни, дилбар, куттирдингиз, Не кечганин бермай хабар, куттирдингиз.

Қўлидамас, тилида, Етиб борсам, бол тутар. Қанот боғлаб қуш каби Усчам дейман ёнига.

Умид билан келар дунёга инсон, Албатта етажак ўз муродиға. Қадрлаб бошига кўтарар замон, Қолдирар ошиён зурриёдиға.

Бор экан гул ёшлик, севаги, гўзаллик, Умр барҳаётдир, меҳри одам. Енгилар ёвузлик, яшар эзулик, Бизники бу дунё, ям-ашил олам.

Онам бор, отам бор — қалбим, ишончим, Бахтли болалигим дояси — Дийр! Севиб, қарогим деб асарар йўлбошим, Мен — улуг келажак, мангулик баҳор.

Алпомишлар юрти, мардлар диёри, Иймонли пахлаван, буюк аждоди. Истиқлол баҳори — Ватан баҳори, Фарзандлар етуқ, соғлом авлоди.

Озод, обод Ватан — умр мазмуни, Эркин, хуррам ҳаёт — дил муддаоси, Адолат, ҳақиқат — ҳаёт қонуни, Парвозга қанотдир эл-юрт дуоси!

ТИНИҚ ҚУН ХАЁЛИ...

Азалдан ҳисобли ҳамма нарса ҳам, Ёдинда тут шуни, дўстим, сен фақат. Қулоққа куйган-ку Яратган Эгам: «Сендан ҳаракату мендан баракат!».

Баъзилар бепарво, ҳамон ландавар, Берганин ейдилар, тайёрга айёр! Биров қанотида топамиз қузур, Хувуллаб кетмоқда дамлар ҳам бекор!

Оллоҳ ярлаққан инсон муқаррам, Ризқ излаб қумоли толмас ҳоришдан. Ишлаб кунин кўрсин тирик жон ҳар дам, Лукман ахратсин ҳаром-ҳаришдан.

Одам насибаси ерга экилган, Ўзгалар қўлига бўлмайлик қарам. Обрўю мартаба меҳнатдан келган, Интиланга толе ҳаммиша ҳамдам!

Темур КАРИМОВ

КЕНГЛИКЛАРДА ЁШЛАНАР КЎЗИМ

Кўз олдимда нурафшон юртим, Жилваланар кундек жамоли. Мафтун қилиб, дилимни тортиб, Севган сари ортар иқболи.

Бошим гўзал, яшил ўтлоқлар, Боғим узра феруза осмон. Таъзим қилиб, қад букиб тоғлар, Дил тўрида туғилар достон.

Муаллим яна ўттиз олти йил олдинда, қуоқ ва хира туманлар пардаси ортида элас-элас нурланаётган болалигини эслаб кетди: Худойкул ҳам болани яхши кўрарди. Баъзан икковлон кун бўйи, яланг оёқлари қаваб-қаваб кавариб кетгунча, дашту далаларда, қишлоқ этагидида сирли ҳам гаройиб тўқайда сарсари кезишар, аллақачон одамларнинг дилгир хотиридан фаромуш бўла бошлаган ёввойи табиатнинг овлоқ манзилларида, ўзгаларни банди қилган дунё ва тиркилик ташвишларидан ҳоли сувартада ўзи билан ўзи овора, хайронлардай тентиралардай.

Болга гоҳ мен жинни бўлсам керак, деб ўйланган қоларди. Чунки бу қишлоқда Худойкул билан ундан булак ҳеч ким ўз-ўзи билан гаплашмас эди. Балки ростидаман у тентақдир... Нима қилти? Бир тентақ шу Худойкул бўлса, унинг нимаси ёмон? Қайтанга у ҳаммадан яхши-ку. Ана, ёмон деб раисни айтса бўлади. Бола Худойкулга ўхшаши исташи мумкин, лекин ўша раисга ўхшаши ўлиб қолсам хохламайди.

Уларнинг қўниси Тошпўлат қасобининг гали эса янаям бетайин. Ўзи-ку, қутуриб қоларди, деб қишлоқдаги бор итни отиб ўлдирди. Лекин итлардан ҳам олдин унинг ўзи кутурди. Чунки Тошпўлат ака каптар гўштини ейдилар. Ахир қишлоқда ундан бошқа ҳеч ким каптарларни тутиб емайди-ку. Бунинг устига, бу қасоб ҳар уч куннинг биринда хотини Ойгул опани аямий дўлқослайди. Сабоби, Ойгул опанининг ичи қиздан тўлиб кетганмиш.

Шу бетидаман мой томчилайдиган одам бир куни боланинг онасига: «Ўғлингизга қараб борсангиз бўлмайми? Ойга осиб, кунга тутганингиз бу етим кўзи бўлса, уям кун бўйи Худойкул тентақнинг кетидан думдай эргашиб изғийди. Яратмаган ямоқнинг ўзи. Шу тентақ унинг тентими? Эҳтиёт бўлинг. «Бой бўлуви бошдан маълум, пек бўлуви қошдан», деб насихат уқидилар. Она эса: «Сиз ҳам сув кўрмай эдик ечадиганлардансиз, қасоб!» Нима қилти? Худойкул тентақ бўлсам, бировнинг арасини хом урган эмас. Бечора отадан етим, андан етим бўлсам... Хали унинг ёмонлигини эл қурмади», деб қўйдилар.

Тўри-да, Худойкулга нима қилти? У Тошпўлат акага ўхшаб итларни отиб ўлдирмас, хали кўзи очилмаган кучуқларни бўғизламаса, бировларнинг томи устидаги каптарларни қийратиб, қовуриб емаса, бунинг устига, унинг «Ичи қиздан тўлиб кетган» қалтаклайдиган хотини бўлмас. Ха, унга нима қилти? Қайтанга у одамларни ҳам, ҳайвонларни ҳам яхши кўрди-ку... Бола бир куни Худойкулни ўзи хилватгоҳига, ўша жилға бўйидаги даракт қошига бошлаб борди ва ундан: — Қандай... Яхши жой эканми? — деб сўради. — Бу даракт сенин ошангми? — саволга савол қайтарди Худойкул.

Бола дарактга қараб ўйланган турди-да, деганга ўзи гапиргандай деди: — Шу даракт билан ошна бўламан, ўзганим. Лекин унинг мен билан гаплашгиси келмади. Бунинг устига нимагадир бу йига қўнилар севқатнов бўлиб қолди. Бола ўз дўстини кўрай деб борса, қатталар уни дарвозадан ҳам қаратишарди. Ҳафа бўлиб ўйига қайтди. Индинга ҳам Худойкул ундан чиқмади, болани эса, болани эса унинг уйи атрофига ҳам йўлатишарди.

ҲАССОС ШОИР ЭДИ...

Ўтган йиллар ичида тожик халқи бошига кўп қуфталар тушди. Ички зиддиятлардан зиёлилар ҳам азият чекдилар. Уларнинг баъзилари сарсон-сарғордон бўлганидан хабаримиз бор. Академик Муҳаммад Осимий домлани отиб кетишганини эшитиб қайғурган эдик. Бу қадимий халқнинг муноси фарзандлари кўп. Яқинда шундай бир қайғули хабар эшитдик: халқ шоири Лойиқ Шерали ҳаётдан бемаҳал кўз юмибди.

Лойиқ шерьиятда бетимсол зарварлар битиб кетди. Бир умр ишқ-муҳаббатни, ватан тупроғини, қардошлик, дўстлик-биродарликни куйлаб ўтди. Бундай ҳассос шоирлар жисман орамиздан кетсалар-да, номлари, шерьлари ўлмасдир, барҳаётдир. Лойиқ умр бўйи ҳаёт ва ўлим, абадият ҳақида ёзди. Ва шоир буларнинг барчасига дуч ҳам келди. Бу йўқотиш нафақат тожик халқи, балки ҳаммамиз учун ҳам қатта йўқотишдир. Биз ҳам қайғудамиз, бизнинг ҳам қалбларимиз зирқираётди. Тожик адабиётига, қардош тожик халқига ҳамдардлимизни изҳор қиламиз.

Абдулла ОРИПОВ, Ўзбекистон Ёзувчилар Уюшмаси раиси

Гулнора АБЗАМ

ҚУЁШ МЕҲРИ ТУШГАН ЮРТ

ҚУВАРДАШИ ҚЕЛАЖАК

(Битирувчиларга). Қўларингиз қароғида келажакни кўраман, Ҳар бирингиз шўх бир ирмоқ, тингламоқчи бўламан. Сиз хонамга қирқ беш лаҳза баҳор бўлиб келасиз, Ҳар сабоқда ўн еттинчи баҳоримни кўраман. Баҳорнинг ҳам ўзига хос тошқину селлари бор, Барчасига тоқат қилиб, бардош бериб тураман. Қалбингизга тошқинларнинг губорлари қўнамсин, Мен сизларга боқий умр, омад тилаб юраман. Қўларингиз қароғида келажакни кўраман, Сизни кўрсам, ўн еттинчи баҳоримни кўраман.

ОЙ ЁЛГИЗ МЕН ЁЛГИЗ

Ойдин оқшом самода Сен сузасан жимгина. Зар қонилинг устида Юлдузлардан жимжима. Эй тўли ой, эй дилдор, Сенга айтар сўзим бор. Бир боқиб мен девона, Сўзсиз бўлиман қуштор. Парвозларнинг севмас, Ишон, менчалик зинҳор. Сен самода ёлғизсан, Ерта ёлғиз мен бедор. Эй беозор малагим, Мендан йироқсан, йирок. Меҳрим сенга чекисиздир, Чекисиздир бизга фироқ. Ўқинма ҳеч, жонгинам, Ойдини жаҳонгинам. Яқинсан менга ўзинг, Дўсту бегонадан ҳам.

ШЕЪРИМ САЪИРИН ОЛДИМ...

Шеърларим сатрин олдим Юлдузларнинг нидосидан, Тун ила тонг ажралмишан Лаҳзаларнинг видосидан. Тун кўйида тонг чорлаган Бедор қушлар чуғурдан. Япроқ узра роз сўйлаган Шабнамларнинг сурурдан. Бунда ёрди ол поланинг Маъсумгина табассуми. Енгилгина, хуш эгилган Қизғалдоқнинг шўх таъзими. Сизга бир-бир улашайин Тонг елининг ифорида. Кўнглингизни фориг этай Нохуш сўзлар губоридан.

ХАЁЛЧАРАСИ

(Болаларга) Хайлпараст аташар Мени доим дўстларим. Хайлимада кўранган Хеч кўрмаган кўзларим. Мен хаёл — аргумоқда, Учман кенг самода. Пиллапоя кўяман Камалақдан ҳавога. Бунча гўзал бу олам, Бунча тиник, осуда! Чўчмангиз бир лаҳза, Мен кезайин самода.

ВАЗИЯТИМ

Мухаббатдан яраганим Бу дунёнинг чамани, Мафтунок ул викроли тоғ, Амударё кўлами. Ўлкам, сени куйга солсам, Янғирар Сурхон ўлани. Пахтазоринг яшил денгиз, Оқ юлдузлар маскани, Қадим юртсан Барчиноо Алпомишлар ватани. Юзларимнинг бугдой ранги Ҳароратинг тафтими? Сермуруват, саҳий ерми Ёки деҳқон қафтими? Олтинсойнинг бол боғлаган Болгариннинг гаштими? Менга илҳом бағишлаган Термизийлар байтими? Сенга боқсам, дилда минг бор Ҳайратлару ифтихор. Кўёшинг ҳам ишқи тушган, Сенга юксак меҳри бор. Ардоқдасан, азиз юртим, Сенга фидо ширин жон. Доим шундай ардоқли бўл, Ардоқлим, Ўзбекистон!

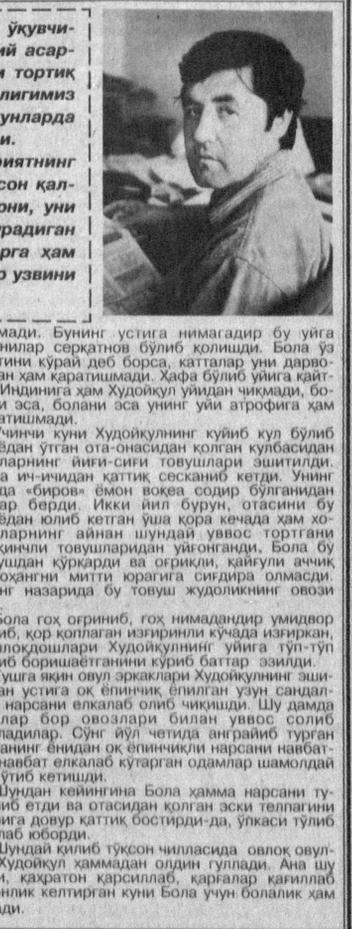
ВАЗИЯТИМ

Мухаббатдан яраганим Бу дунёнинг чамани, Мафтунок ул викроли тоғ, Амударё кўлами. Ўлкам, сени куйга солсам, Янғирар Сурхон ўлани. Пахтазоринг яшил денгиз, Оқ юлдузлар маскани, Қадим юртсан Барчиноо Алпомишлар ватани. Юзларимнинг бугдой ранги Ҳароратинг тафтими? Сермуруват, саҳий ерми Ёки деҳқон қафтими? Олтинсойнинг бол боғлаган Болгариннинг гаштими? Менга илҳом бағишлаган Термизийлар байтими? Сенга боқсам, дилда минг бор Ҳайратлару ифтихор. Кўёшинг ҳам ишқи тушган, Сенга юксак меҳри бор. Ардоқдасан, азиз юртим, Сенга фидо ширин жон. Доим шундай ардоқли бўл, Ардоқлим, Ўзбекистон!

ЭШҚОБИЛ ШУКУР

ЧИЛПА ОДАМИ

— Булмас ким эдинг? Бузоқчани? Қўзичоқми? Улоқчани? — Мен кўш эдим. — Сен тентақсан, — деб қулди ўзининг ўттиздан ошган онасига олтидан ошган бола. — Узинг тентақсан, — деди Худойкул. Икковлон жила бўйида, ўша даракт пойида шундай сўхбатлашдилар. Сўнг бир-бирларини тентақка чиқариб роза қулишди. Боланинг назариде Даракт ҳам яланғоч шоҳларини силкитиб, уларга қўшилиб қулаётгандай туюлди. Шунда: «Балки учоғимиз ҳам тентақдирми», деб ўйлади бола.

Чунки Бола ўттиздан ошган Худойкул билан чин дўст бўлиб қолган эди. Агар у кетса... отасининг ўлимидан сўнг Худо юборган бу суянчиқдан ҳам айрилларди. Агар у кетса... Бола ҳам қаёқларгадир қўйиб бўлиши керак эди. Хайрият, лўлилар Худойкулни қайтаришди. У сизлар билан кетаман, деб қана оёқ тираб олмасин, улар кўншимизди. Лўлилар бу тентақка қўл ўқтиролмастикларини билишиб, охири уни итни қулагандай таёқ билан ҳайлашди. Худойкул жангда мағлуб бўлган, тамомила енгилган одамдай қишлоққа қайтаркан. Болага шадх билан бундай деди: «Майли, лўлилар мени олиб кетишмаса, ўлиб кетишим. Мен қушлар билан кетаман. Мени қушлар олиб кетадилар». Шундан сўнг бутун овулни оппоқ қор босган бир кечада она Болага, Худойкул учун бугун атала қилиб берганини, унга «гул» чиққанини айтди. Бола хали «гулнинг қизамик эканлигини, кучли иситма чиқариб, одамни буткул ҳолдан тойдириши билмасди. Шунинг учун ҳам унга «Худойкулга «гул» чиқибди» деган гап эди. У ўзининг ўттиздан ошган дўстининг дарактдай қаролини гуллашгани оппоқ гулларга ураниб қўчма-қўч юришини ўзинча тасаввур қилиб, қувонди. (Орадун кўп йиллар ўтган, Бола муаллим бўлгандан кейин унинг Нарғис исмида уч яшар қизалоғи қизамик билан оғриди. Қизалоқнинг бутун баданига қизил тошмалар тошиб, кечаси билан иситмалаб алахлаб чиқди. Муаллим узу-кун дўхтирма-дўхтир юрагини қўлтиқлаб қолди. Дўхтирлар ваҳимали гапларни айтдилар: қизнинг жуда ноzik экан. Иситма эса ҳаддан ташқари баланд. Бу ҳароратта болани, Бола — қатта одамнинг ҳам бардош бериши қийин. Бир нарсга ден олмайми?

